

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์นี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานงบประมาณ โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ที่ให้โอกาสได้พัฒนาชุดโครงการวิจัย ตลอดจนอำนวยความสะดวกในดำเนินงานวิจัย

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และคณะวิทยาการจัดการในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ทั้งในด้านการจัดสรรเวลา และจัดสรรทรัพยากรสนับสนุน

ขอขอบคุณณัฏฐ์ พงษ์อัคคีรา ในการสนับสนุนในการจัดทำรูปแบบงานโครงการนี้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจ

ขอขอบคุณนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ที่ช่วยเหลือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ทำยสุดขอขอบคุณครอบครัวและเพื่อนร่วมงานที่เป็นกำลังใจในการทำงานตลอดมา

สัจจา ไกรศรีรัตน์

ชื่อเรื่อง	การศึกษาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์
ผู้วิจัย	นางสาวสัจจา ไกรศรีรัตน์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
ปีงบประมาณ	2556

บทคัดย่อ

การศึกษาประเพณีสงกรานต์การศึกษาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มาเป็นกรอบในการพิจารณาการจัดงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคล สัมภาษณ์กลุ่มบุคคล และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การบรรยายจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏไม่เน้นการตีความหรือการหาความหมายที่ซ่อนไว้เบื้องหลัง

ผลการศึกษาเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี พบว่าจังหวัดราชบุรีมีประเพณีสงกรานต์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่มีการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยมีประวัติความเป็นมาคล้ายคลึงกับตำนานมหาสงกรานต์ที่ปรากฏในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพื่อเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ตามการนับแบบปฏิทินสุริยคติ กำหนดวันสงกรานต์มี 3 วันหลัก คือ วันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปีมีชื่อเรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันเนา และวันเถลิงศกตามลำดับ ชาวมอญจะจัดให้มีพิธีการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ คือ การแห่ข้าวแช่ และการแห่ปลา สำหรับความเป็นมาของการแห่ข้าวแช่มาจากตำนานสงกรานต์ว่าด้วยเรื่องของเศรษฐีหุงข้าวพิเศษเพื่อขอบุตร และได้พรตามคำขอ ชาวมอญจึงมีประเพณีการทำบุญข้าวแช่เพื่อขอพรในเทศกาลสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญ มีองค์ประกอบที่สามารถนำไปพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ทั้งในแง่ของการสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การสร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีสงกรานต์ได้มากกว่าการเป็นผู้ชมและเป็นการท่องเที่ยวแบบเฉพาะเจาะจง

ประเพณีสงกรานต์ที่บ้านมอญ จัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมได้หลากหลายวิธีไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมการแต่งกาย การละเล่น การผลิตงานหัตถกรรมท้องถิ่น การบริโภคและทานอาหารในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การทานข้าวแช่มอญ การทำขนมกาละแม การทานอาหารพื้นถิ่น การเข้าร่วมสืบสานประเพณีสงกรานต์ในแบบดั้งเดิมที่แตกต่างไปจากสงกรานต์ตามกระแสนิยม และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมืออนุรักษ์ พื้นฟู ประเพณีท้องถิ่นได้ เช่น การแต่งกาย การละเล่นแบบดั้งเดิมให้สามารถคงอยู่คู่กับชุมชนได้

Research Title	A Study of the Songkran Festival in Ratchaburi Diasporic Communities for Creative Tourism
Researcher	Miss Sathcha Kaisarnrat
Program	Communication Arts
Budget Year	2013

Abstract

A study of the Songkran festival in Ratchaburidiasporic communities for creative tourism adopted creative tourism concept as a framework to analyze Songkran festival arrangement of diasporic communities in Ratchaburi province. This qualitative research employed in-depth interview, focus group and participatory observation techniques. Content analysis was applied to describe the data from actual phenomenon without interpretation or connotation of the content.

The history of the Songkran tradition of Mon community is similar to the Songkran legend inscribed in Wat Pho. The propose of Songkran tradition was a New Year celebration by Solar calendar which lasted for 3 day on 13 -15 April every year. The first day was called “Wan- Ma- Ha Songkran” The second day “Wan Nau” and the Third day “Wan Tha-lueng Sok” The Mons had a great celebration, the formal identity rites of Mon’s Songkran tradition were “Hae-Koe-Chase and Hae-Pra (The parade procession to release a fish). For the history of “Hae-Koe-Chase according to the Songkran legend when a The rich man cook a special rice for angels to blessings children.

The research result revealed that Mon’s Songkran festival had appropriate factors to develop into creative tourism in terms of host and guest relationship interaction, cross-cultural learning dissemination, participatory experience with the festival for tourists which tourists were able to take part in the festival instead of being viewers and the festival was a unique tourism activity.

Mon's Songkran festival, one of local culture, is capable of developing into creative tourism activity which will create learning experiences among tourists to join various activities within the festival; for example, costume culture, culture of play, local handicrafts, food in the festival such as Kao Chae (cooked rice in cold water with condiments), kalamae (Mon's caramel candy) making, other local food and traditional Songkran festival which is different from contemporary Songkran festival. Furthermore, this festival can be applied as a tool to conserve and restore local culture such as traditional costume and plays in the community.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
Abstract.....	ง
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหาและที่มาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวความคิดการวิจัย.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ความหมายและความเป็นมาของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	8
ความเป็นมาของแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	11
รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	18
การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ : เครื่องมือในการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ และการพัฒนา.....	36
แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์.....	50
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	74
พื้นที่โครงการ.....	74
ระเบียบวิธีวิจัย.....	74

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	80
ประวัติความเป็นมา องค์ประกอบและขั้นตอนของประเพณีสงกรานต์ชาวไทย	
พลัดถิ่นจังหวัดราชบุรี.....	80
แนวทางการยกระดับประเพณีสงกรานต์ชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีมาใช้เพื่อ	
ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์.....	109
แนวทางการพัฒนาประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยพลัดถิ่นจังหวัดราชบุรีสู่การ	
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้การสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว	
(Using creativity as a tourist activity).....	111
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้การสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการ	
ท่องเที่ยว (Using creative as backdrop for tourism).....	125
บทที่ 5 บทวิเคราะห์.....	133
ผลการศึกษา.....	133
อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	141
บรรณานุกรม.....	144
ภาคผนวก	
- ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย.....	149
- ประวัติผู้วิจัย.....	152

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย.....	7
2.1 แสดงกระบวนการของการจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์.....	10
2.2 แสดงการเลื่อนไหลของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวจากแบบเดิมสู่แบบใหม่ จากวัฒนธรรมชั้นสูงไปสู่การสัมผัสวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน.....	20
2.3 การเปลี่ยนผ่านจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	20
2.4 แสดงรูปแบบประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	22
2.5 แสดงประเภทสินค้าและบริการในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	23
2.6 แสดงขอบเขตการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแนวกว้าง.....	26
2.7 แสดงแบบจำลองธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.....	49
4.1 แสดงงานประเพณีแห่ดอกไม้ในเทศกาลสงกรานต์ของชาวไทยลาวเวียง.....	87
4.2 แสดงการละเล่นอันก๊อนฟ้อนแก๊น ของไทยทรงดำ ณ บ้านห้วยเขย่ง.....	89
4.3 แสดงตัวอย่างของบ้านสงกรานต์ หรือฮ้อยซังกราน.....	93
4.4 แสดงตัวอย่างของสํารับข้าวแช่มอยู่ในงานประเพณีสงกรานต์.....	96
4.5 แสดงลักษณะของรางน้ำสำหรับสรงน้ำพระในงานประเพณีสงกรานต์มอญ.....	97
4.6 แสดงตัวอย่างของการเตรียมงานจัดสถานที่ ณ วัดขนอน ในงานประเพณี สงกรานต์มอญ.....	97
4.7 แสดงตัวอย่างของการจัดสํารับข้าวแช่บูชาเทวดาแสดงในภาพที่.....	100
4.8 แสดงตัวอย่างการขบวนหาบข้าวแช่ในงานประเพณีสงกรานต์มอญจังหวัดราชบุรี....	102
4.9 แสดงตัวอย่างขบวนแห่ปลาในงานประเพณีสงกรานต์มอญจังหวัดราชบุรี.....	102
4.10 แสดงภาพตัวอย่างของกิจกรรมการค้ำกิ้งโพธิ์.....	104
4.11 แสดงตัวอย่างของการสาธิตการละเล่นผีกระดัง.....	106
4.12 แสดงตัวอย่างของการจัดกิจกรรม ณ วัดขนอน ในช่วงเทศกาลสงกรานต์.....	107
4.13 แสดงภาพตัวอย่างของอาหารที่ใช้งานประเพณีสงกรานต์มอญ ข้าวแช่ กาละแม ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมการรู้สํารับนักท่องเที่ยว.....	114
4.14 แสดงการแต่งกายของชาวไทยมอญในงานประเพณีการแห่ข้าวแช่ แห่ปลา.....	116
4.15 แสดงการสรงน้ำพระในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทยเชื้อสายมอญ จังหวัดราชบุรี.....	117

ภาพที่	หน้า
4.16 แสดงตัวอย่างของการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ณ วัดขนอน ในช่วงเทศกาล สงกรานต์.....	123
4.17 แสดงตัวอย่างการรับประทานอาหาร ณ บ้านมอญนครชุมน์ จังหวัดราชบุรี.....	124
4.18 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้พืชผักท้องถิ่น.....	130
4.19 แสดงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม Homestay.....	131

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 แสดงชนิดของอาหารและเครื่องมือในงานประเพณีสงกรานต์ของชาวไทย เชื้อสายมอญจังหวัดราชบุรี.....	113